

KRAJOBRAZ PO MISTRZOSTWACH EUROPY 2012

PETER JUSKO

**THE POSSIBILITIES TO PREVENT A FOOTBALL HOOLIGANISM
IN THE SLOVAK REPUBLIC**

**MOŽNOSTI PREVENIE FUTBALOVÉHO CHULIGÁNSTVA
V PODMIENKACH SLOVENSKEJ REPUBLIKY**

doc. PaedDr. Peter Jusko, PhD.

Univerzity Mateja Bela, Banská Bystrica
Pedagogická fakulta, Katedra sociálnej práce

peter.jusko@umb.sk

ABSTRACTS

Spectator violence, represented mainly with football hooliganism is a negative social phenomenon associated with several aspects of public disorder. In our Contribution we will focus on the basic concepts associated with spectator violence, the legislative and conceptual documents governing the action against spectator violence in the Slovak Republic, the current state of spectator violence and its possible solutions in Slovakia, the media and fans reflection of proposals in the action against spectator violence and the current trends in policing measures in action against spectator violence, as well as selected non-punitive options for its prevention.

Divácke násilie, reprezentované najmä futbalovým chuligánstvom, predstavuje negatívny spoločenský fenomén spojený s viacerými aspektmi narušovania verejného poriadku. V našom príspevku sa zameriame na základné pojmy spojené s diváckym násilím, na legislatívne a koncepčné dokumenty upravujúce boj s diváckym násilím v podmienkach Slovenskej republiky, na súčasný stav diváckeho násilia a možnosti jeho riešenia v podmienkach SR, na mediálne a fanúškovské reflexie návrhov na boj proti diváckemu násiliu a na aktuálne trendy v oblasti policajných opatrení v boji s diváckym násilím, ako aj na vybrané nerepresívne možnosti jeho prevencie.

KEY WORDS:

spectator violence, football hooliganism, extremism, radicalism, racism, fights, low profile policing, anti-conflict team, spotter, fan project, fan coaching, fan embassies, probation and re-socialization program

divácke násilie, futbalové chuligánstvo, extrémizmus, radikalizmus, rasiz-

mus, strety, neprovokujúci monitoring, antikonfliktný tím, spotter, fan-projekt, fan-couching, fan-ambasáda, probačný a resocializačný program

ÚVOD

Divácke násilie, reprezentované najmä futbalovým chuligánstvom, predstavuje negatívny spoločenský fenomén spojený s viacerými aspektmi narušovania verejného poriadku. Európsky dohovor Rady Európy o násilí a neviazanosti divákov počas športových podujatí, najmä na futbalových zápasoch definuje divácke násilie ako správanie sa osôb v súvislosti so športovou akciou, ktoré môže spôsobiť alebo už spôsobuje fyzickú ujmu osobám, škodu na majetku, alebo narušuje verejný poriadok. Túto definíciu môžeme doplniť konštatovaním, že divácke násilie sa nemusí uskutočniť len na štadióne, ale aj v jeho okolí, prípadne pri doprave a presunoch fanúšikov. Takéto správanie je často plánované a máva opakovaný a manifestačný charakter. Jednotlivé znaky diváckeho násillia (podrobnejšie viď Zpráva o situaci v oblasti diváckeho násillia, dopadu Koncepcie v praxi a návrzích ďalších opatrení, 2010) môžu mať rôznu formu intenzity, predovšetkým s ohľadom na to, kto sa tohto správania dopúšťa. Futbalové chuligánstvo sa najvýraznejšie prejavuje u organizovaných skupín radikálnych futbalových chuligánov. S diváckym násillím bývajú spojené s viacerými konkrétnymi formami protiprávneho správania, ako napr. rasistické prejavy, správanie ohrozujúce iné osoby na štadióne i mimo neho, či poškodzovanie majetku. Divácke násilie teda nepredstavuje ucelený a jednoznačný spoločenský fenomén, skôr sa jedná o súhrn rôznorodých spoločensky problematických javov.

Reakciou na dlhodobo pretrvávajúce problémy spojené s existenciou diváckeho násillia v Slovenskej republike bolo vypracovanie návrhu Koncepcie boja proti diváckemu násilliu na roky 2012 – 2015. Vypracovanie tohto návrhu bolo jedným z cieľov Koncepcie boja proti extrémizmu na roky 2011 – 2014, ktorá si, okrem iného, stanovila za cieľ vytvorenie účinného nástroja na potláčanie násillia na športoviskách. Ambíciou tohto dokumentu je stanovenie účinného systému opatrení a aktivít zameraných na ochranu občanov a spoločnosti pred protispoločenským konaním problémových fanúšikov. Koncepcia je členená do dvoch častí. Prvá časť obsahuje zhodnotenie problematiky diváckeho násillia v Slovenskej republike a aktivity členené na nástroje, ktoré budú plniť zodpovedné subjekty v časovom horizonte do roku 2015 tak, aby boli splnené čiastkové ciele predkladanej koncepcie. Druhá časť koncepcie tvoria prílohy, ktorých obsahom je pre-

hľad právne relevantných dokumentov súvisiacich s diváckym násilím na národnej aj medzinárodnej úrovni, používané základné pojmy a správy Slovenského národného strediska pre ľudské práva a občianskeho združenia Ľudia proti rasizmu.

POJMY SPOJENÉ S DIVÁCKYM NÁSILÍM

Okrem pojmu divácke násilie a futbalové chuligánstvo, ktoré sme spomenuli v Úvode sa v súvislosti s diváckym násilím používajú aj ďalšie pojmy. Sú to predovšetkým označenia aktérov diváckeho násillia a pojmy spojené s extrémizmom a označenia ďalších protispoločenských aktivít, najmä rasizmu.

Aktérmi diváckeho násillia sú predovšetkým futbaloví chuligánmi, jeho účastníkmi sa často stávajú aj tzv. ultras. Chuligáni alebo sú vnímaní ako subkultúra, kde ide o výtržníkov z radov fanúšikov hlavne futbalových klubov. Počas zápasov, ale aj pred či po nich, na štadiónoch, v dopravných prostriedkoch, či v uliciach miest je bežné vandalstvo a bitky medzi ich jednotlivými skupinami a výtržnosti fanúšikov súperiacich futbalových tímov, ktoré si vyžadujú zásahy policajných jednotiek. Chuligáni sú vlastne gangy, ktoré sú sformované so zámerom zapojiť sa do bitiek s členmi chuligánskych skupín, ktoré sa zgrupujú pod klubovou zástavou súperiaceho tímu. V ich prejavoch zaznieva rasizmus, antisemitizmus či neonacizmus, ktoré sa často spájajú so skupinami skinheads (Charvát, 2007, s.128 – 129). Ultras ako hnutie vzniklo v Taliansku v 60. - 70. rokoch 20. storočia, keď niektoré kluby znížili ceny vstupeniek, do určitých častí štadióna. Ultras sú aktívne povzbudzujúci fanúšikovia, ktorí sa držia niekoľkých zásad:

- počas zápasu si nikdy nesadajú,
- povzbudzujú svojich hráčov za akéhokoľvek výsledku,
- navštevujú najvyšší možný počet zápasov na svojich aj
- súperových ihriskách.

Neodmysliteľnou súčasťou aktivít ultras, je choreo, teda choreografia, ktorá je najkrajším prejavom priazne ku klubu. Môžu ho tvoriť tyčové, obojručné, či sektorové vlajky, balóny, kartóny papiera, alebo rôzne druhy pyrotechniky. Ultras sa spravidla rozdeľujú do menších skupín, či už podľa istých názorov, veku, alebo jednoducho podľa známosti. Nie vždy sú všetky skupiny na štadióne sústredené v jednom sektore (tzv. kotel).

Extrémizmus sa obvykle chápe ako akákoľvek ideológia alebo aktivi-

ta, ktorá smeruje proti súčasnému politickému systému ako takému a kladie si za cieľ jeho likvidáciu a následné nahradenie vlastnou alternatívou. O takejto alternatíve sa väčšinou predpokladá, že bude nedemokratická, diktátorská a bude porušovať ľudské práva. S extrémizmom súvisí aj pojem radikalizmus, ktorým označujeme smer, ktorý sa snaží uskutočniť rásne, radikálne (ku koreňom idúce) zmeny; napr. politický radikalizmus, hospodársky radikalizmus, ideový/myšlienkový radikalizmus.

V prejavoch verbálneho diváckeho násillia sa často objavujú rasistické prejavy. Rasizmus predstavuje typ myslenia, ktoré predpokladá, že ľudské vlastnosti sú rasovo podmienené. O rasizme môžeme hovoriť vtedy, ak máme pred sebou ideológiu, ktorá tvrdí, že rozdiely medzi jednotlivými etnikami sú vrodené a nemenné, pričom sa z faktu odlišnosti jednotlivých rás odvodzuje existencia rasovej hierarchie – nadradenosť jednej rasy nad ostatnými (Charvát, 2007, s.51 – 61). Rasový motív konania je rasová nenávisť vyjadrená najmä v obsahu správania, spôsobe konania a porušení alebo ohrození záujmu chráneného zákonom. Pri niektorých trestných činoch je vyjadrený už v základnej skutkovej podstate, niektoré ho majú vyjadrený ako kvalifikovaný znak skutkovej podstaty trestného činu.

PRÁVNE RELEVANTNÉ DOKUMENTY SPOJENÉ S DIVÁCKYM NÁSILÍM

Dokumenty priamo riešiacie, alebo dotýkajúce sa problematiky diváckeho násillia existujú v medzinárodnej dimenzii, ako aj v podmienkach Slovenskej republiky. Z dokumentov existujúcich na medzinárodnej úrovni spomenieme dokumenty Organizácie spojených národov, Rady Európy a Európskej únie. Z dokumentov na národnej úrovni SR uvedieme najvýznamnejšie legislatívne a koncepcné materiály spojené s riešením diváckeho násillia v SR.

Organizácia spojených národov sa v širšom kontexte venuje tejto problematike už vo Všeobecnej deklarácii ľudských práv, ďalej v Dohovore o právach dieťaťa, v Deklarácii o právach osôb patriacich k národnostným alebo etnickým, náboženským a jazykovým menšinám, v Medzinárodnom dohovore o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie, v Medzinárodnom pakte o občianskych a politických právach, či v Dohovore o nepremlčateľnosti vojnových zločinov a zločinov proti ľudskosti.

Kľúčovým dokumentom rady Európy v tejto oblasti je Európsky dohovor Rady Európy o násillí a neviazanosti divákov počas športových podujatí, najmä na futbalových zápasoch už z roku 1985. K ďalším materiá-

lom rady Európy, ktoré sa dotýkajú problematiky diváckeho násilia patria Európsky dohovor o potlačovaní terorizmu, Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd, Rámcový dohovor na ochranu národnostných menšín, Európska sociálna charta, či Uznesenie Rady Európy o medzinárodnej policajnej spolupráci a s opatreniami na predchádzanie násilia a výtržnostiam a ich kontrolu v súvislosti s futbalovými zápasmi s medzinárodným rozmerom, na ktorých je zainteresovaný aspoň jeden členský štát.

Z dokumentov Európskej únie by sme mohli spomenúť Smernicu Rady Európskej únie ustanovujúcu zásadu rovnakého zaobchádzania s osobami bez ohľadu na rasový alebo etnický pôvod, ako aj odporúčania Európskej komisie proti rasizmu a intolerancii (ECRI) týkajúce sa boja proti rasizmu, xenofóbii, antisemitizmu a intolerancii a národnej legislatívy v oblasti boja proti rasizmu a rasovej diskriminácii.

Právne normy upravujúce širší legislatívny kontext boja proti diváckemu násiliu patria Ústava Slovenskej republiky, Zákon o združovaní občanov, Zákon o zhromažďovanom práve, Trestný zákon, Trestný poriadok, zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov, Zákon o politických stranách a politických hnutiach v znení neskorších predpisov, Zákon o organizovaní verejných telovýchovných podujatí, športových podujatí a turistických podujatí a o zmene a doplnení niektorých zákonov, Zákon o Policajnom zbore a Vyhláška Ministerstva vnútra SR o kamerovom zabezpečovacom systéme.

Konceptné materiály zaoberajúce sa problematikou diváckeho násilia predstavujú predovšetkým Konceptia boja proti diváckemu násiliu na roky 2012 – 2015 a Konceptia boja proti extrémizmu na roky 2011 – 2014. K ďalším konceptným materiálom platným v SR v tejto oblasti patrí Akčný plán predchádzania všetkým formám diskriminácie, rasizmu, xenofóbie, antisemitizmu a ostatným prejavom intolerance, Národný plán výchovy k ľudským právam, Revidovaný národný akčný plán Dekády začleňovania rómskej populácie a Konceptie mediálnej výchovy v Slovenskej republike v kontexte celoživotného vzdelávania.

SÚČASNÝ STAV DIVÁCKEHO NÁSILIA V SR

Divácke násilie sa priamo prelína aj s problematikou extrémizmu (pravcového, ľavicového). Niektorí členovia najrizikovejších futbalových skupín a divízií sa zúčastňujú protestných demonštrácií a pochodov organi-

zovaných extrémistickými skupinami a hnutiami. Všeobecne ide o osoby, ktoré podporujú alebo sympatizujú s anarchizmom, antisemitizmom, fašizmom, nacionalizmom, nacizmom, radikalizmom, rasizmom, šovinizmom a xenofóbiou.

Športoví (futbaloví) chuligáni alebo chuligáni, sa okrem rôznych výtržností a vandalizmu na štadiónoch verejne prezentujú svojimi prejavmi (napríklad rôzne pokriky, transparenty, zástavy), ktoré podporujú skupiny a hnutia potláčajúce základné práva a slobody. Okrem výtržností a vandalizmu spoločným cieľom športových (futbalových) chuligánov je poškodzovanie majetku (poškodzovanie sedadiel, poškodzovanie bezpečnostných zábran, hádzanie rôznych predmetov, používanie pyrotechniky a pod.) a boj proti bezpečnostným zložkám.

Športových (futbalových) chuligánov začína časť mladej populácie akceptovať a chápať ako „módnu záležitosť“. Výsledkom je zvyšujúci sa počet členov skupín predstaviteľmi mladšej populácie. Je to reálny stav zloženia skupín pri konaní športových podujatí.

Prítomnosť bezpečnostných zložiek (usporiadatelia, príslušníci súkromných bezpečnostných služieb) na športoviskách (štadiónoch) nie je vnímaná ako prekážka. Výsledkom sú provokácie športových chuligánov voči iným fanúšikom, usporiadateľom a príslušníkom súkromných bezpečnostných služieb. Zvlášť útok na ozbrojené policajné zložky sa považuje za druh „adrenalinovej aktivity“ (hádzanie kameňov, pyrotechniky, hádzanie fliaš, hádzanie sedadiel a pod.).

Svoje aktivity najčastejšie prezentujú pri výjazdoch svojich klubov na súperove športoviská. Pri výjazdoch za svojim klubom na trase presunu používajú pyrotechniku. Pred reštauračnými zariadeniami napádajú fanúšikov iných klubov a skandujú rôzne pokriky (posmešky a vulgárnosti) na adresu príslušníkov Policajného zboru.

Voľné priestranstvá – veľké parkoviská a plochy pred nákupnými centrami slúžia ako miesto možných útokov voči fanúšikom iných klubov.

Pri organizovaných výjazdoch prostredníctvom železničnej dopravy prichádza k poškodzovaniu vlakov (napríklad poškodzovanie sedadiel, pokreslené steny vozňov a pod.) a železničných staníc (napríklad rozbíjanie sklenených výplní okien, dvier a pod.).

Často je používaná pyrotechnika a hádzanie fliaš z okien vlaku počas jazdy. Sú známe prípady, kedy pri organizovanom výjazde fanúšikov jedného klubu prišlo k útoku fanúšikov iného klubu. Uvedené situácie sa stá-

vajú aj napriek prítomnosti príslušníkov Policajného zboru. Fanúšikovia sa spoliehajú na problém identifikácie osoby, ktorá použila pyrotechniku (používanie kukly na hlave).

Faktorom, ktorý výrazne ovplyvňuje správanie sa fanúšikov na športových podujatiach je konzumácia alkoholických nápojov. Ich konzumácia je vo väčšine prípadov ešte pred samotným konaním športového podujatia (napríklad počas presunu v autobusoch a vo vlakoch, pri zastavení sa na parkoviskách a čerpacích staniach, a pod.). Možnosť identifikovať osobu, resp. osoby pri vstupe na športové podujatie, ktoré javia požitie alkoholických nápojov sa nie vždy usporiadateľom podarí. Stávajú sa prípady, kedy osoba (fanúšik) bola účastníkom protiprávneho konania (napríklad hodenie pyrotechnického výrobku, hodenie sedadla na plochu a pod.) a pri následnej kontrole na prítomnosť alkoholu u tejto osoby je výsledok pozitívny.

Divácke násilie nie je len problémom pri organizovaní domácich športových podujatí ale aj pri organizovaní medzinárodných športových podujatí. Ide o športové podujatia organizované Úniou európskych futbalových zväzov (UEFA) a Medzinárodnou federáciou futbalových zväzov (FIFA). Pri organizovaní medzinárodných športových podujatí dochádza často k verejným prejavom voči iným národom, národnostiam a rasám, ktoré svojim obsahom podnecujú k hanobeniu a neznášanlivosti.

Skupiny súperiacich chuligánskych skupín sa často stretávajú pri vzájomných utajených stretnutiach – bitkách (tzv. „fight“). Na otvorenom priestranstve (napríklad parkoviská, trávnaté plochy, a pod.) prichádza k priamym súbojom (bitkám, stretom), ale bez použitia zbraní. Tieto bitky sú časovo veľmi krátke, kde podstatou bitiek je prezentácia sily jednej skupiny voči druhej.

Partnerstvo (spolupráca, spolupôsobenie) skupín so skupinami so zahraničia pozostáva z:

- diváckej podpory pri zápasoch I. a II. futbalovej ligy (vrátane výjazdov na súperove ihriská - športoviská),
- diváckej podpory pri medzinárodných zápasoch (vrátane výjazdov na súperové ihriská - športoviská),
- podpory pri vzájomných utajených stretnutiach – bitkách,
- podpory pri výtržnostiach počas zápasov,
- finančnej podpory a pod.

Využívaným nástrojom na získavanie informácií, prezentáciu a propagáciu diváckeho násilia je v súčasnosti najmä internet. Prostredníctvom internetu sú verejne prezentované názory založené na násilnom a nenávisťnom základe. Internet je využívaný aj na:

- organizovanie a koordinácia výjazdov skupín fanúšikov,
- organizovanie a koordinácia stretnutí - bitiek medzi skupinami fanúšikov,
- predaj rôznych predmetov (napríklad šalov, zástav, rôznej pyrotechniky, transparentov a pod.),
- diskusie (rôzne blogy, diskusné fóra, sociálne siete súvisiace s diváckym násilím),
- prezentácia videí, fotografií (pochody, narúšanie verejného poriadku, páchanie výtržností, organizované bitky a pod.).

Internet je neoddeliteľnou súčasťou tejto subkultúry, pričom v prezentácii názorov a postojov je často využívaná, či zneužívaná anonymita cyber priestoru.

MOŽNOSTI RIEŠENIA DIVÁCKEHO NÁSILIA V PODMIENKACH SR

Návrh Konceptie boja proti diváckemu násiliu na roky 2012 – 2015 v rámci vysvetliviek k stanoveným cieľom a úlohám pre jednotlivé subjekty uvádza viaceré problémy spojené s organizovaním športových podujatí v SR. Patria k nim napr.:

- nedodržiavanie povinností usporiadateľov športových podujatí, najmä v oblasti absolvovania osobitnej prípravy usporiadateľov potrebnej na výkon usporiadateľskej činnosti,
- nezabezpečenie potrebného počtu členov usporiadateľskej služby zo strany organizátora športového podujatia
- nedôsledné využívanie oprávnení usporiadateľa športového podujatia, najmä oprávnenia presvedčiť sa zrakom, hmatom alebo technickými prostriedkami, či fyzická osoba, ktorá vstupuje do priestorov alebo verejných priestranstiev, kde sa podujatie koná, nemá pri sebe alebo na sebe nebezpečné predmety, v dôsledku čoho nedostatočne dbá na dodržiavanie zákazu pre účastníka športového podujatia vnášať pyrotechniku a ďalšie zakázané predmety do priestorov štadióna
- nedostatočne vytvorené vstupy pre fanúšikov hosťujúcich klubov – spravidla len 1 alebo 2 vstupné turnikety,

- nedostatočné vonkajšie oplotenie, nedostatočné oplotenie hracej plochy umožňujúce vniknutiu fanúšikov na plochu,
- nedostatočné rozdelenie sektorov – stavebné úpravy, pevné mechanické zábrany a pod. Na štadiónoch sú používané ľahké prenosné zábrany, ktoré spravidla sú použité ako zbraň voči zakročujúcim policajtom, prípadne použitie pletiva a pod.
- nedodržovanie minimálnych technických požiadaviek na inštaláciu kamerového zabezpečovacieho systému,
- nedostatočné stavebné úpravy na štadiónoch smerom k bezpečnosti (oplotenie na sektoroch).

Riešenia týchto ako aj ďalších problémov spojených s bezpečnosťou na futbalových štadiónoch ako aj iných verejných priestranstvách sú v návrhu Konceptie boja proti diváckemu násiliu rozdelené do štyroch oblastí: vzdelávanie, právna úprava, organizačno-personálne a technické zabezpečenie a bezpečnostné hľadisko.

Vzdelávanie o problematike diváckeho násillia by malo obsahovať informácie týkajúce sa športových podujatí, kde prišlo k protiprávnym konaniam (napríklad narušenie verejného poriadku, páchanie výtržností) osôb alebo skupinami osôb, nasadzovania síl a prostriedkov Policajného zboru, vykonania služobných zákrokov príslušníkov Policajného zboru, spôsobených škôd na majetku a pod. Zástupcovia kompetentných orgánov zaoberajúcich sa diváckym násillím nie sú systematicky a celoživotne vzdelávaní. Vzdelávanie v tejto oblasti by malo zahŕňať pedagógov základných a stredných škôl, terénnych sociálnych pracovníkov, žiakov a študentov základných, stredných a vysokých škôl, zástupcovia klubov (usporiadatelia a pod.), zástupcovia územnej samosprávy atď.

V právnej oblasti sú navrhované viaceré opatrenia týkajúce sa zmeny a doplnenia právnych mechanizmov. Patrí sem zriadenie pracovnej skupiny k prehodnoteniu potreby zmeny ustanovení Trestného zákona a Trestného poriadku s cieľom zvýšenia efektívnosti boja proti diváckemu násilliu prostredníctvom trestného práva, príprava návrhu novely zákona o športových podujatiach, spracovanie databázu v zmysle zákona o športových podujatiach pre potreby sudcov, prokurátorov a príslušníkov Policajného zboru na účely postupu pred začatím trestného stíhania s cieľom dynamizovať priebeh predsúdneho konania, implementácia záväzkov vyplývajúcich z medzinárodných dohovorov a zmlúv v oblasti diváckeho násillia a kontrola dodržiavania právnych predpisov.

Pre efektívny boj proti diváckemu násiliu je nevyhnutné mať potrebné organizačno-personálne a technické zabezpečenie subjektov. Prioritou Konceptie boja proti diváckemu násiliu v tejto oblasti je zabezpečenie dôsledného odhaľovania, dokumentovania, objasňovania a vyšetrovania spáchaných trestných činov jednotlivcov aj skupín na úseku diváckeho násilia. Jedným z možných riešení je aj vytvorenie antikonfliktných tímov, ktoré svojou činnosťou aktívne môžu pôsobiť na úseku diváckeho násilia. Pri organizačnom a personálnom zabezpečení je potrebné riešiť aj otázku technického vybavenia na pracoviskách priamo zodpovedných za úsek diváckeho násilia.

Z hľadiska bezpečnosti v prvom rade ide o infraštruktúru športovísk (futbalové štadióny), kde sa konajú športové podujatia. Nie všetky športoviská spĺňajú bezpečnostné požiadavky. V druhom prípade ide o zvládnutie základnej úlohy organizátorov, ktorí organizujú športové podujatia. Prioritou je zaistenie bezpečnosti všetkých účastníkov športového podujatia takým spôsobom, aby nedošlo k poškodeniu zdravia, poškodeniu majetku a pod. Dôležitou skutočnosťou, ktorou sa je potrebné z hľadiska bezpečnosti zaoberať, je otázka prítomnosti uniformovaných zložiek Policajného zboru priamo na športoviskách pri konaní športového podujatia.

MEDIÁLNE A FANÚŠKOVSKÉ REFLEXIE NÁVRHOV NA BOJ PROTI DIVÁCKEMU NÁSILIU V SR

Návrh Konceptie boja proti diváckemu násiliu na roky 2012 – 2015 vyvolal diskusiu nielen v odborných kruhoch, ale aj v médiách, ako aj u príslušníkov ultras.

V mediálnych vyjadreniach (In: Danilov, 2012) sú akcentované tieto skutočnosti:

1. Agresívne správanie sa chuligánov má stúpajúcu tendenciu.
2. Organizátori sa zameriavajú len na samotný priebeh podujatia, nie na bezpečnostnú stránku.
3. S diváckym násilím pri športových podujatiach sú spojené konkrétne formy protiprávneho chovania, ako napríklad rasistické prejavy, poškodzovanie majetku alebo správanie ohrozujúce ostatné osoby na športoviskách alebo mimo nich, vrátane hlavných aktérov (hráčov alebo rozhodcov).
4. Dôvodom, že chuligáni nie sú vždy za svoje protiprávne konanie odsúdení (najmä v súvislosti s trestnými činmi extrémizmu súvisiacimi s diváckym násilím) môže vraj byť dôkazná hodnota odborných vyjadrení

pribratých znalcov. Konceptia navrhuje vytvoriť nové znalecké odbory.

5. Konceptia kritizuje organizátorov športových podujatí najmä za nedostatočný rozsah usporiadateľskej služby či neschopnosť urobiť stavebné úpravy či rekonštrukcie štadiónov tak, aby sa nimi eliminovali bezpečnostné riziká. Nie všetky športoviská podľa koncepcie spĺňajú bezpečnostné požiadavky. Pri organizovaní športového podujatia nie je možné, aby vznikali situácie, kedy príslušník usporiadateľskej služby nie je schopný zasiahnuť proti fanúšikovi, ktorý pácha rôzne výtržnosti.

6. Tresty za trestné činy či priestupky svojimi sankciami neodrádzajú od protiprávneho konania fanúšikov. (Pokiaľ sa zákaz vstupu bude vzťahovať len na štadión, kde bol priestupok spáchaný a nie na všetky štadióny SR tak sa môže stať, že výtržník sa úplne vyhne trestu. K tomuto opatreniu je však vhodné zaviesť povinnosť výtržníka hlásiť sa v čase zápasu „jeho klubu“ na policajnom oddelení v mieste bydliska).

7. Spoločnosť vďaka prostredníctvom médií vníma divácke násilie ako „jestvujúci jav, resp. fenomén novodobej spoločnosti, ktorý ostáva z ich pohľadu neriešený a neustále narastajúci“.

8. Konceptia vidí prepojenie niektorých chuligánov na extrémistické skupiny. Konštatuje to na základe hlásení sa k rôznym ľudské práva potláčajúcim ideológiám či účasti na pochodoch a zhromaždeniach týchto hnutí. Medzi typickou trestnou činnosťou okrem útokov voči iným fanúšikom menuje aj rasistické prejavy. Podľa Koncepcie je slovenská spoločnosť pri diváckom násilí málo informovaná o skutočných problémoch vzniku, nárastu a prepojenia s trestnými činmi extrémizmu.

9. Čoraz viac mladých ľudí údajne chuligánstvo akceptuje ako módnú záležitosť, čoho dôsledkom je vďaka zvyšujúci sa počet mladšej populácie medzi chuligánskymi a ultras skupinami. Podľa Koncepcie je to reálny stav zloženia týchto skupín. (Osoby vo veku 14-20 rokov, patria medzi najrozšírenejšie a najohrozenejšie).

10. Konceptia menuje konkrétne miesta organizovaných bitiek napr. v Žiline či Trnave a menuje aj najznámejšie chuligánske a ultras skupiny na Slovensku.

11. Pri organizovaní medzinárodných športových podujatí dochádza často k verejným prejavom voči iným národom, národnostiam a rasám, ktoré svojim obsahom podnecujú k hanobeniu a neznášanlivosti.

12. Ako prílohu Konceptia používa Správy SNSLP a OZ Ľudia proti rasizmu monitorujúce prejavy neznášanlivosti na futbalových štadiónoch.

13. Sila a organizovanosť chuligánov narastá vďaka internetu. Prostredníctvom internetu tiež verejne prezentujú názory založené na násilnom a nenávisťnom základe.

14. Úlohou Slovenskej informačnej služby v tejto oblasti je získať, sústreďovať a vyhodnocovať informácie o extrémistických prejavoch a aktivitách radikálnych skupín tzv. športových fanúšikov, ktoré vychádzajú z rasovej, národnostnej, ideologickej, politickej, sociálnej alebo náboženskej nenávisťi alebo nadradenosti. Relevantné zistenia z oblasti boja proti extrémizmu SIS priebežne odstupuje kompetentným príjemcom.

15. Inštitucionálne má boj proti chuligánstvu v rezorte vnútra na starosti odbor extrémizmu a diváckeho násillia úradu kriminálnej polície prezídia Policajného zboru.

U zástupcov ultras (In: ultras.sk) prevládajú viaceré kritické postrehy vo vzťahu k tomuto návhu, ako napr.:

1. Absencia štatistík a konkrétnych faktov, na základe ktorých bola Konceptcia spracovaná. Nevedno teda ako prišli zodpovední na stúpajúcu tendenciu diváckeho násillia. Celý materiál je plný vágnych tvrdení a fráz, štylistikou pripomína dokumenty pred roku 1989.

2. Kým v slovenskom chuligánskom prostredí prevláda názor, že scéna posledné roky upadá, materiál tvrdí presný opak. “Športových (futbalových) chuligánov začína časť mladej populácie akceptovať a chápať ako ‘módnu záležitosť’. Výsledkom je zvyšujúci sa počet členov skupín predstaviteľmi mladšej populácie. Je to reálny stav zloženia skupín pri konaní športových podujatí.”

3. Najčastejším dejiskom diváckeho násillia sú podľa Konceptcie futbalové štadióny, opäť bez podloženia akýmikoľvek faktami či štatistikami.

4. Existujúce nepresnosti v charakteristikách chuligánskych a ultras skupín na Slovensku, ako aj v partnerstvách týchto skupín so zahraničnými skupinami, ktoré v niektorých prípadoch už niekoľko rokov neexistujú.

ZÁVER

Divácke násillie predstavuje dynamický spoločenský jav, ktorý si vyžaduje neustálu optimalizáciu prijímaných opatrení. V závere príspevku sa pristavíme pri aktuálnych trendoch v oblasti policajných opatrení v boji s diváckym násillím, ako aj pri vhodných nerepresívnych možnostiach jeho prevencie.

K novým trendom v oblasti vedenia policajných opatrení (In: Zpráva o situaci v oblasti diváckeho násilí, dopadu Koncepcie v praxi a návržích dalších opatření, 2010) patrí uplatňovanie zásady „low profile policing“, vytvorenie tzv. antikonfliktných tímov, využívanie špecialistov na divácke násilie – tzv. spotterov a spoločné cvičenia poriadkových jednotiek zamerané na riešenie diváckeho násilia.

Novým prístupom pri riešení hromadných akcií, pri ktorých sa divácke násilie môže vyskytovať je uplatňovanie zásady „low profile policing“, podstatou ktorej je neprovokujúci monitoring. V súčasnosti uplatňovaný „hard profile policing“ predstavuje typické nasadenie poriadkových jednotiek s helmami, štítmí a ďalším vybavením. Neprovokujúci monitoring znamená vystupovanie polície na verejnosti tak, aby ich prítomnosť nevyvolávala negatívne emócie a nebezpečenstvo stretov. Na tento monitoring by mala nadväzovať stratégia 3D, čo znamená dialóg, deeskaláciu a dôrazný zákrok.

Na zefektívnenie činnosti polície pri hromadných akciách slúžia tzv. aktikonfliktné tímy (AKT). Ich koncept vznikol v Nemecku, a v súčasnosti ich využíva už aj Polícia Českej republiky. Hlavnou náplňou činnosti AKT je podieľať sa na zmierňovaní napätia pri hromadných akciách a sprostredkovať kontakt medzi poriadkovými jednotkami a účastníkmi akcie. Činnosť príslušníkov AKT je taktiež zameraná smerom k nezúčastnenej verejnosti, kedy predovšetkým popisujú situáciu, vysvetľujú prijaté opatrenia a nutnosť prípadných obmedzení.

V boji s diváckym násilím majú svoju nezanedbateľnú úlohu aj policajní špecialisti na divácke násilie, tzv. spotteri. Základom ich činnosti je monitoring rizikových fanúšikov a sprevádzanie týchto osôb pri futbalových zápasoch. Ich činnosť má výrazný preventívny charakter, pretože práve vďaka osobným kontaktom s fanúšikmi dokážu uplatňované postupy nielen dopredu konzultovať a usmerňovať, ale tiež odhadovať správanie sa fanúšikov. Spotteri sa zúčastňujú aj pri príprave bezpečnostných opatrení, kde môžu ich operatívne informácie ovplyvniť celú koncepciu prijímaných opatrení.

Pri zavádzaní nových opatrení v oblasti boja proti diváckemu násiliu do policajnej praxe sú dôležité nácviky riešenia konkrétnych problémových situácií u členov policajného zboru. Jedno takéto cvičenie prebehlo v Českej republike pod názvom „Mestské násilie 2010“. Celé cvičenie bolo rozdelené do troch modelových situácií:

Zvládnutie veľkého množstva fanúšikov na námestí za prítomnosti nezúčastnených osôb.

1. Nácvič zákroku pri pokuse fanúšikov o prienik cez policajné jednotky k fanúšikom druhého tímu
2. Pochod pravicových extrémistov.

Veľmi dôležitú úlohu v oblasti riešenia diváckeho násillia predstavujú preventívne (nerepresívne) aktivity. K takýmto možnostiam zaraďujeme fan-projekty, fan-couching, fan-ambasády a probačné a resocializačné programy.

Prvý projekt priamo zameraný na futbalových fanúšikov bol realizovaný v Nemecku v roku 1981. V súčasnosti je v Nemecku realizovaných vyše tridsať projektov sociálnej práce s futbalovým fanúšikmi. Podobné projekty sa realizujú aj v Holandsku, Belgicku, Švédsku ako aj v iných európskych krajinách. K základným cieľom projektov pre fanúšikov by sme mohli zaradiť prevenciu násillia a iných sociálnych deviácií, boj proti extrémizmu, či posilňovanie sociálne prijateľného správania sa futbalových fanúšikov.

Prácu s (rizikovými) futbalovými fanúšikmi nazývame fan couching. Couching je jeden z prudko sa rozvíjajúcich modelov sociálnej práce zameraný na dlhodobé a efektívne vedenie ľudí v rôznych oblastiach spoločenského života. Pre aplikáciu modelu couchingu v práci s futbalovými fanúšikmi je potrebné si vymedziť subjektovo-objektovú charakteristiku klientely. Klient v podobe futbalového fanúšika je vnímajúca, premýšľajúca a svojbytná osobnosť, tj. je viac (aktívnym) subjektom ako (pasívnym) objektom sociálnej práce. Dokumentujú to viaceré aktivity futbalových fanúšikov smerujúce k zakladaniu fan-klubov a klubovní, participácii na fan-projektoch a fan-ambasádach, ako aj k navrhovaniu a realizácii alternatív k násillnému správaniu sa počas futbalových zápasov (napr. dánska alternatíva k hooligans sú tzv. roligans, tj. „mierumilovní“ fanúšikovia).

Ambasáda pre fanúšikov, alebo tiež „fan-ambasáda“ (Fans Embassy) je komplexný systém informačných, poradenských a podporných sociálnych služieb pre futbalových fanúšikov. Cieľovú skupinu fan-ambasád tvoria predovšetkým tí fanúšikovia, ktorí za futbalom cestujú, a to najmä na veľké turnaje do zahraničia. Počiatky existencie ambasád pre fanúšikov nachádzame na MS vo futbale v roku 1990 v Taliansku. Pri veľkých podujatiach akým boli napr. aj Majstrovstvá Európy vo futbale v Poľsku a na Ukrajine pôsobia (aj) tzv. mobilné fan-ambasády, ktoré sa sťahujú súbežne so „svojím“ tímom, tj. do miest s predpokladom najväčšieho výskytu „svo-

jich“ fanúšikov.

Špecifickým druhom kuratívnej práce s páchatelmi diváckeho násilia sú probačné a resocializačné programy. Ide o typ sociálneho programu zameraný najmä na (odhalených) páchatelov futbalového diváckeho násilia. Aplikáciu probácie v tejto oblasti chápeme ako organizáciu a samotný výkon odborného dohľadu nad páchatelmi futbalového násilia, vykonávaný počas realizácie probačného a resocializačného programu. Resocializáciu v tomto kontexte môžeme charakterizovať ako odborný sociálno-integratívny zásah do subkultúry futbalových hooligans s cieľom ich postupného opätovného začlenenia do sociálne akceptovateľnej diváckej komunity.

REFERENCES

- Danilov, S.: Konceptia boja proti diváckemu násiliu 2012-2015. Dostupné na internete: <http://danilov.blog.sme.sk>, 3.10.2012, 17:11
- Charvát, J.: Současný politický extrémizmus a radikalismus. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-098-6
- Jusko, P.: Sociálna práca s mládežou a sociálnopatologické javy. Banská Bystrica: PF UMB, 2009. ISBN 978-80-8083-705-1
- Jusko, P.: The possible solution of the football hooliganism. In: *W poszukiwaniu optymalnego modelu wiezienia resocjalizującego*. Opole: Uniwersytet Opolski, 2010, p.271-279. ISBN 978-83-929872-9-1
- Konceptia boja proti diváckemu násiliu na roky 2012 – 2015. Dostupné na internete: <https://lt.justice.gov.sk>, 15.11.2012, 8:53
- Konceptia boja proti extrémizmu na roky 2011 – 2014. Dostupné na internete: www.minv.sk, 29.10.2012, 11:37
- Lovaš, L.: Agresia a násilie. Psychológia ľudskej agresie a jej podoby v domácom prostredí, v škole, v práci, vo väzniciach a v športe. Bratislava: IKAR, 2010. ISBN 978-80-551-1752-2
- Ministerstvo vnútra predkladá Konceptiu boja proti diváckemu násiliu. Dostupné na internete: www.ultras.sk, 24.10.2012, 14:07
- Smolík, J.: *Fotbalové chuligánství. Historie, teorie a politizace fenoménu*. Brno: VNP, 2008. ISBN 978-80-903556-3-7
- Spaaij, R.: *Aspects of hooligan violence. A reappraisal of sociological research into football hooliganism*. ASSR Working paper 2/2006. Dostupné na internete: www.assr.nl, 17.10.2012, 13:34
- Voigt, D.: *Sportsoziologie. Soziologie des Sports*. Frankfurt am Main: Verlag

Moritz Diesterweg, 1992. ISBN 978-34-250512-6-0

Zákon Nr Sr č.479/2008 Z.z. o *organizování veřejných telovýchovných podujatí, športových podujatí a turistických podujatí* v znení neskorších predpisov

Zpráva o situaci v oblasti diváckeho násilí, dopadu Koncepcie v praxi a návrzích ďalších opatření. Dostupné na internete: www.mvcr.cz, 12.11.2012, 15:22